

ביאורים

שנים רבות עברו מאז ניתנה התורה לישראל ובכל דור ודור מתגלים דברים חדשים, ועוד ועוד אנשים מעמיקים בדברי התורה, ומגלים עוד חלקים מגודלה ועומקה.

דווקא בגלל הריחוק הגדול, בגלל הפער של שנים רבות הקיים בינינו לבין מעמד הר סיני, בו קיבלנו את התורה ישירות מידו של הבורא עצמו, עלולה להיות החמצה גדולה. אדם עלול להעצים מאד את הקישור שלו לתורה עצמה, ולהחמיץ את הקשר שבין לימודה לבין הדבקות בהקב"ה. אדם שלומד תורה אינו עוסק בחכמה עליונה בלבד, אלא הוא מקבל תורה, זוכה כביכול להיות ממש שותף של הקב"ה ולדבוק בו. כך הסביר המהר"ל את דברי חז"ל על כך שהקב"ה אחז טפחיים מהתורה, ומשה אחז טפחיים ובאמצע נותרו טפחיים ללא אחיזה. האחיזה משני הצדדים כאשר נותר חלל ביניהם מבטאים קשר ושותפות עמוקים בין ישראל להקב"ה, שהרי כאשר קיים חלק באמצע שאין מי שאוחז בו, יש לשניים שותפות וקשר זה לזה, וכל אדם שעוסק בתורה מתחבר לאחדות זו.

עומק נוסף מצוי בדברי חז"ל הללו, המתקשר למהלך הדברים שבפרק זה. חטא העגל התרחש מתוך קבלת התורה. המהר"ל הסביר לעיל שכוח החיסרון, כוחו של השטן, מקטרג ומסית את האדם דווקא בעת שבה הוא מתרומם מההתנהלות הרגילה של העולם. דווקא העת של קבלת התורה, דווקא הזמן שבו ישראל זוכים לקבל את התורה מידי של הבורא, זהו הזמן שבו הם מתרוממים. זוהי המדרגה של כל מי שזוכה להיות בלימודו מקבל התורה, ודווקא אז בעת שהאדם זוכה לקבל תורה ממקור השלמות - מהקב"ה, מתרחשת המלחמה הגדולה בהעדר ובחסרון שהיא המלחמה ביצר הרע. אולם כפי שהסביר המהר"ל לעיל, היכולת של יצר הרע להפיל את ישראל בחטא העגל הייתה דווקא בזמן קבלת התורה, ואילו לאחר שישראל קיבלו את התורה, אם היה השטן מנסה להסיתם לא היה מצליח, כיוון שאז היו כבר מגיעים למדרגה שבה אין לשטן כל יכולת לשלוט. לכן היצר הרע שלט דווקא כאשר ישנה אחיזה למשה בלוחות, אולם היא אינה גמורה ורק שני טפחים בידי, ולכן אין עדיין את ההגנה של התורה מפני החטא.

הרחבות

• במה מתבטא חיבורנו אל השם יתברך?

החבור הגמור שיש אל האדם עם השם יתברך, על ידי התורה. בחידושו על הש"ס המהר"ל מבאר שישנן שלוש מדרגות של חיבור לקב"ה, החל מהמדרגה הפנימית ביותר ועד לדבקות בצדדים החיצוניים של האדם: מצד השכל שמבטא את מעלת האדם באופן היותר עליון זוכים לדבקות על ידי התורה שעיקר פעולתה בחכמה. מצד הנפש - זוכים לדבקות בשבת שהיא ברית בין האדם לקב"ה ובה באים לידי ביטוי כוחות הנפש השובתים ממלאכה. ומצד הגוף - הדבקות מגיעה ברית המילה שמחברת את האדם לבוראו ככל צורתו החומרית. [חידושי אגודות נדרים, עמוד ו-ז]

ב'נצח ישראל' המהר"ל מסביר מדוע השטן והיצר הרע מתגרים בישראל יותר מאשר ביתר האומות ומבאר שהסיבה היא מעלתם המיוחדת של ישראל. בניגוד לאומות, ישראל באופיים רחוקים מחטא שהרי הם בעלי שלמות מיוחדת שצריכה להתגלות, ולכן השטן מושך אותם לחטא. זו היא דרכם של השטן והיצר הרע להתנגד למעלה מיוחדת ועליונה הקיימת באדם. בהמשך שם מבאר המהר"ל שברגע נתינת התורה, כשנמסרו שני הטפחים החלקים מידו של הקב"ה לידיו של משה רבנו, התגלתה מעלת ישראל. לכן באותו רגע ממש משך אותם השטן לחטוא בעגל כפי שמבאר כאן. [פרק ב]

שאלות לדין

כיצד התורה גורמת לנו להתחבר לקב"ה? מתי אנו רואים חיבור זה?

למה 'עצם נתינת התורה' הוא דווקא כאשר התורה היא 'שְׁלִישׁ בְּיָנֵי וּבִינֵי' (באמצע), ולא כאשר היא נתונה לגמרי?

ועוד יש לפרש, כי התורה היא החבור בין השם יתברך, שהשפיע התורה, ובין האדם, הוא המקבל את התורה. ולכך אמר, כי השם יתברך היה תופס בשני טפחים עליונים, ומשה המקבל היה תופס בשני טפחים התחתונים. ואמר כי שני טפחים חלק, ואותם שני טפחים חלק, משתפים בהם השם יתברך הנותן, והאדם המקבל. ודבר זה מורה, החבור הגמור שיש אל האדם עם השם יתברך, על ידי התורה*. כי הכי קיימא לו (בבא מציעא ז, א), לענין שנים אוחזים בטלית, מה שהוא ביד כל אחד הוא שלו, והשאר חולקים בשוה, ושניהם משתפין בו, כך יש לפרש.

אבל עקר הפרוש, כי בא לומר, כי בשעה שעשו העגל, כבר התחיל קבלת התורה, ולא היה עדין גמר קבלת התורה. והתחלת הדבר אינו עקר הדבר, וכן גמר הדבר אינו עקר הדבר. ועקר קבלת התורה התחיל לצאת אל הפועל, ולא יצא אל הפועל לגמרי. וזה שאמר, כי היו שני טפחים ביד הקדוש ברוך הוא, אותן שני טפחים העליונים, שהם גמר הקבלה, אותם היו ביד הקדוש ברוך הוא, שלא היה גמר הנתינה. ושני טפחים ביד משה, הם שני טפחים התחתונים, והם התחלת הקבלה, שכבר היה התחלת הקבלה, ולפיכך היו שני טפחים ביד משה, ושני טפחים האמצעיים, והם עקר הקבלה, מפני שאלו שני טפחים אמצע הלוחות, ואין זה התחלה וגמר הקבלה, רק עקר הקבלה הם חלק. כלומר שמפני שהתחיל לצאת לפועל, הנה אין זה ביד הקדוש ברוך הוא, ועדין לא יצא לגמרי אל הפועל, ולכך אין נחשב שהם ביד משה, המקבל. ולפיכך שני טפחים אינם ביד הקדוש ברוך הוא, ואינם ביד משה, ודבר זה מבאר. והנתינה בעצמה היא שהלוחות הגיעו מן ידי הקדוש ברוך הוא אל ידי משה, אי אפשר שלא יהיה נחלק, קצת על מה שממנו, וקצת על מה שאלי, וקצת על אמצע, שאינו מה שממנו, ואינו מה שאלי, כמו שידוע. ולכך אמר, כי שליש מן הלוחות הגיעו לידי משה, דהינו מה שאלי. ושליש ביד הקדוש ברוך הוא, דהינו מה שממנו. ושליש ביני וביני, ואם פן, דבר זה עצם הנתינה. והיה חטאם בזמן עצם הנתינה. כי אם לא נתן להם כלל, לא היה השטן מגרה בהם, כי עקר הגרוי מצד עצם הנתינה. ואם כבר נתנו הלוחות להם, לא היה שולט בהם, אבל כאשר היה עצם הנתינה, היה שולט השטן.

אפשר לפרש עוד, כי התורה היא החיבור בין הקב"ה, נותן התורה, לבין האדם, מקבל התורה. לכן אמרו שהקב"ה אחז טפחיים, הם הטפחיים העליונים, ומשה אחז טפחיים, הם הטפחיים התחתונים, ושני טפחיים ביניהם, בהם יש חלק משותף לקב"ה הנותן והאדם המקבל. דבר זה מלמדנו על החיבור שלם, שיש בין הקב"ה ובין האדם באמצעות התורה. מכיוון שמקובלם אנו להלכה, לענין שנים אוחזים בטלית, כי מה שביד כל אחד מהם הוא שלו, ומה שביניהם חולקים בשוה, כיון ששיניהם שותפים באותו החלק. כך ניתן לפרש.

אבל הפירוש העיקרי במאמר זה הוא, שבשעה שעשו את העגל כבר התחילה קבלת התורה, אך עדין לא נגמרה הקבלה. התחלת הקבלה אינה עיקר הקבלה, וכן סוף הקבלה אינו עיקר הקבלה. בכל אופן עיקר קבלת התורה התחילה לצאת לפועל אבל לא הסתיימה. זוהי הכוונה באומרם, שטפחיים היו ביד הקב"ה, כלומר הטפחיים העליונים, שהם סיום הקבלה היו עדיין בידי של הקב"ה. ושני טפחיים בידו של משה, הם הטפחיים התחתונים, שהם התחלת קבלת התורה. ושני טפחים באמצע לא ביד זה ולא ביד זה, שהם עיקר הקבלה מפני שהם באמצע ואינם תחילת הקבלה ואינם סופה. עיקר הקבלה אינה ביד מי מהם אלא היא שטח חלק, רצונם לומר, כיון שכבר התחילה הקבלה, אינם ביד הקב"ה, ומאחר ועדיין לא יצאה הקבלה אל הפועל באופן שלם, גם אינם בידו של משה מקבל התורה. לכן שני טפחים אלו אינם ביד הקב"ה ולא ביד משה, ודבר זה מבואר הוא. בשעת הנתינה לא יתכן אלא שחלק אצל מי שממנו התורה, חלק אצל מי שלו ניתנת התורה, וחלק באמצע ביניהם, מה שאינו אצל הנותן ועדיין אינו אצל המקבל. לכן אמרו כי שליש אצל משה, שלו ניתנת התורה, שליש ביד הקב"ה, שממנו ניתנת התורה, ושליש ביניהם, שעדיין לא ניתן והוא עיקר הנתינה, ובמצב זה היה חטאם. כי אם עדיין לא היה נתינה כלל, לא היה השטן מתגרה בהם. ואם כבר היה הנתינה בשלמות לא היה יכול השטן לשלוט בהם כלל. רק בשעת הנתינה אז יכול השטן לשלוט בהם.

טפחיים בידו של הקב"ה, טפחיים ביד משה והחלק באמצע, מלמד על הקשר של האדם אל הקב"ה באמצעות התורה

חטא העגל קודם שניתנה תורה לגמרי